

НЕКУДИМ

СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА
ИСТОРИЈСКИ АРХИВ “Верослава Вељашевић”

НЕКУДИМ

Карта са старим током Јасенице

На насловници: аверс новца деспота Ђурђа Бранковића, XV век, илустрација из С.Ћирковић, Срби у средњем веку

НЕКУДИМ

Од краја XIV века Некудим се помиње у историјским изворима као двор, насеље, град, утврђење.

Код истраживача преовладава мишљење да се налазио између реке Јасенице и реке Кубршнице, у атару села Придворице, југозападно од данашње Смедеревске Паланке. Треба имати у виду да је данашњи ток реке Јасенице измештен у односу на положај средњег века. Старо корито реке Јасенице још увек постоји у селу Придворицама.

Осим у српским дипломатским изворима, где се Некудим помиње као резиденција деспота Стефана Лазаревића и Ђурђа Бранковића, као и великог челника Радича Поступовића, на Некудим наилазимо и у иностраним изворима, званичним, али и у извештајима путника намерника.

Први пут, град Некудим, помиње се 12. новембра 1389. године као „castrum Nekodem“ у повељи угарског краља Жигмунда Луксембуршког. Лично предводећи своју војску, краљ Жигмунд вршио је војне упаде, зауевши градове Борач и Честин у Грузи, те је враћајући се ка Ковину и Дунаву, логоровао „prope castrum Nekodem“, што значи близу утврђења Некудима.

Код средњовековних списа, неопходно је сваку реч добро размотрити, особито из контекста средњег века. У овом случају, тумачећи реч „castrum“ налазимо за какав вид места се у Угарској користио овај термин. Несумњиво је да је реч искључиво о утврђеним местима.

Већ 1408. године поново се помиње Некудим, у писму Дубровчана упућеном деспоту Стефану Лазаревићу, које се односило на лечење деспотове ноге.

НЕКУДИМ

Илустровани препис Рударског законика деспота Стефана Лазаревића, настао 1580. године, Архив САНУ

НЕКУДИМ

„У мјасте Некудимја“ 14. јануара 1412. године деспот Стефан Лазаревић донео је или потврдио Рударски закон и Статут Новог Брда. Из овога произилази да је у Некудиму у то време засигурно постојао деспотов двор.

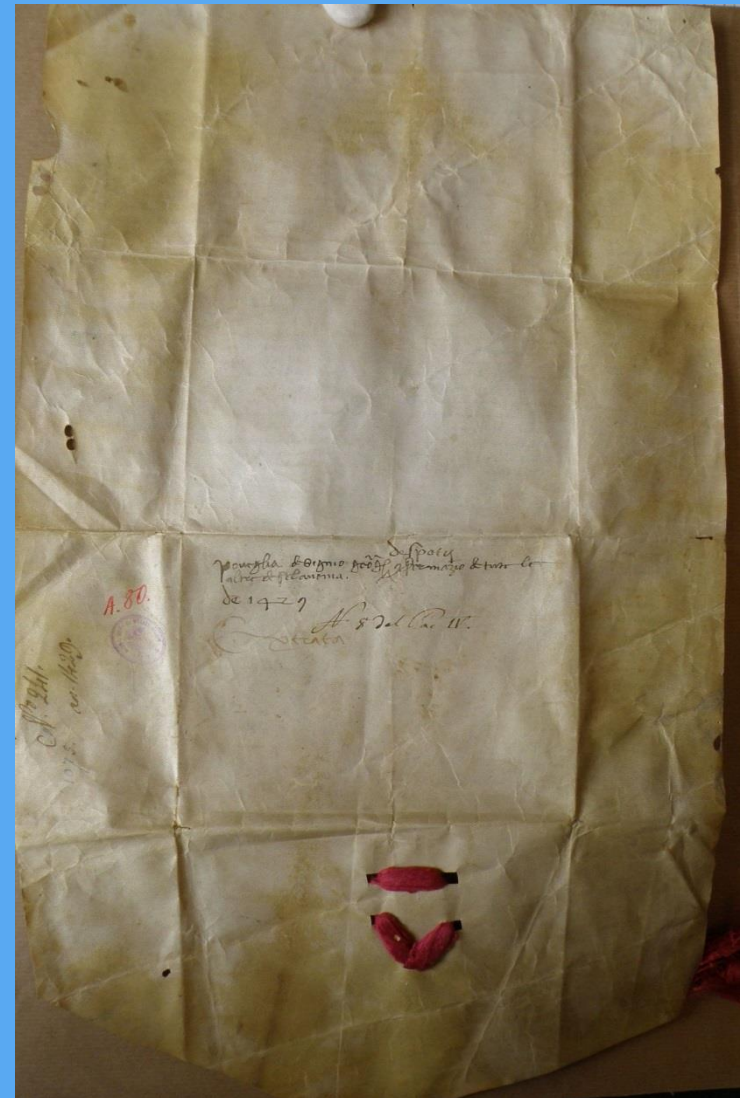
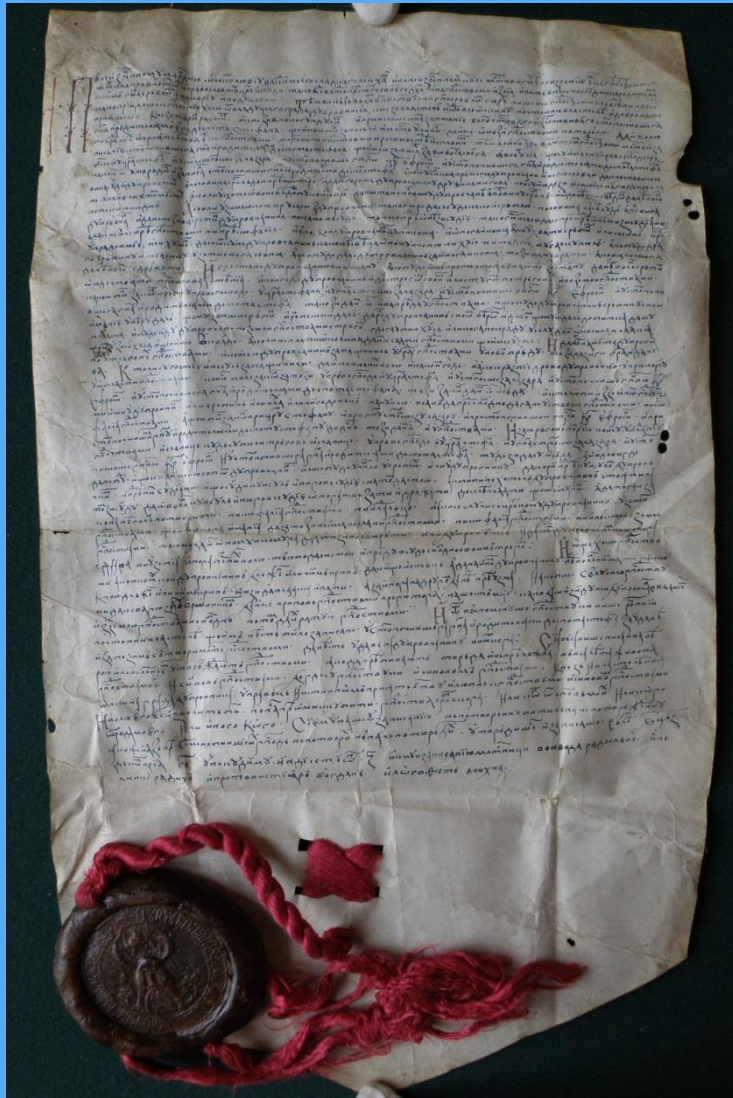
Још за живота деспот Стефан Лазаревић одредио је за свог наследника Ђурађа Бранковића. Након смрти деспота Стефана власт ће заиста преузети Ђурађ Бранковић, у чије ће време, прецизније на почетку његове владавине, Некудим имати најзначајнију улогу.

Нови српски владар, свечаном повељом издатом 13. децембра 1428. године, у Некудиму, доделио је Дубровчанима повластице о трговини, потврдивши исте које им је још 1405. године дао деспот Стефан Лазаревић. Данас, ова повеља у целости очувана, налази се у Бечу као део Државног архива у Дубровнику који је пренет у аустријски град. На њој уписани су као „милосници“, као заштитници и извршиоци деспотове воље војвода Радослав, челник Радич, протовестијар Богдан и логотет Војихна.

Убрзо, након поменуте издата је још једна повеља у Некудиму. Деспот Ђурађ Бранковић 1428/9. године потврдио је поседе великом челнику Радичу, између осталог „оу Некоудимској власти оу Церовцоу село Халае“. Важно је напоменути да термин „власт“, дакле у нашем случају „Некудимска власт“, подразумева војну и административну целину са седиштем у истоименом граду.

Четири године касније, у присуству деспота Ђурађа и његових синова, 28. марта 1432. године, велики челник Радич Поступовић издао је свечану повељу манастиру Ватопеду на Светој Гори. Тиме је приложио своје село Бело Поље на Морави, са дохоцима, као и осам мати винограда и 100 дуката. Касније ће се Радич замонашити на Светој Гори. Исте године, формиран је „конзулат“ за решавање спорова међу дубровачким трговцима у Некудиму.

НЕКУДИМ

Повеља Дубровчанима деспота Ђурђа Бранковића, издата 13.12.1428.године, Државни архив у Дубровнику, Беч

НЕКУДИМ

Један од најзначајнијих извора о Некудиму, несумњиво јесте боравак и сусрет са деспотом Ђурђем Бранковићем, који је записао бургундски племић, витез Бертрандон де ла Брокијер 1433. године.

„СТИГОХ у једну варош звану Никодем, варош сличну селу, у врло лепом и добром крају. И борави речени деспот Рације (Србије) у тој реченој вароши стога што се она налази у врло лепим шумарцима и рекама погодним за сваки лов на дивљач и за лов са соколима. И затекосмо у пољу реченога господара, који је пошао да лови са соколима на реци, а са њим су била три његова сина и око педесет коњаника, а и један Турчин који је дошао да тражи у име Великог Турчина да му пошаље свога сина и своје људе на војску, као што је било уобичајено. Јер поред данка који плаћа, он треба да пошаље, кад му Турчин затражи, свога другог сина, а са њим и 1000 или 800 коњаника. Поред тога, он му је дао једну своју кћер за жену, па се ипак страхује да му не би одузели целу државу...

...Тај Господар има око 58 до 60 година и веома је леп владар и крупан човек и има троје мушке деце и две кћери, од којих је једна удата за Турчина, а друга за грофа од Сеја (Цељског). И деца су му врло лепа, а најстарији може имати двадесет година, а од остале двојице један шеснаест, а други четрнаест; за кћери не знам какве су. А кад га речени изасланик, са којим сам ја био, поздрави у пољу, он му и руку пољуби, па га и ја пољубих у руку, јер је такав обичај. А сутрадан оде поменути изасланик на његов двор да му учини надворење, а са њим одох и ја тамо где је било доста његових, који су веома лепо и стасито људи и носе дуге косе и браде, јер се сви држе грчке вере. И видех у тој реченој вароши једнога бискупа и једнога магистра теологије, који су ишли у изасланство цару у Цариград од стране светог Базелског сабора.“

Бертрандон де ла Брокијер, Путовања преко мора, 131

НЕКУДИМ

Деспот Стефан Лазаревић

Деспот Ђурађ Бранковић

НЕКУДИМ

Драгоцени су подаци које налазимо код Брокијера. Овај запис открива плодност и изобиље тадашње Србије. Раније говорећи о земљи, истиче обиље добре хране и вина, које је пробао на свом путовању. Описујући ову област, фокусира се на пејзаж у коме се нашао. Осим тога, када говоримо о Некудиму, поставља се питање величине града или сам распоред и број здања којима је располагао. Пре свега, он наводи да је тек сутрадан дошао на поклоњење на двор, из чега произилази питање где је овај витез одсео? Такође, ако у обзир узмемо Брокијерову тврдњу да је приликом лова са деспотом боравило чак педесет коњаника, где је важно истаћи да су то засигурно били високородни Срби, са личном свитом, поново се поставља питање обима смештаја у Некудиму.

Печат деспота Ђурађа Бранковића, 1428.година

Грб Ђурђа Бранковића

Грб Смедеревске Паланке

НЕКУДИМ

Након обнове деспотовине 1444. године, чему је претходио први пад Србије под османску власт, Некудим је егзистирао као управно седиште до пропасти српске државе. Томе у прилог иде податак о Некудимској власти.

У најстаријем турском попису српских земаља „Попис области Бранковића“ из 1455. године забележен је у Моравској нахији Никодим. Потом, у повељи босанског краља Стефана Томаша и сина Стефана 1458. године, којом је потврдио поседе великом логотету Стефану Ратковићу, а између осталог и село Церовац у Некудимској власти. Поново, термин „власт“ говори нам да је Некудим још увек био центар ове области.

Наредне године, након пада Смедерева 1459., формиран је Смедервски санџак, у склопу кога се налазила Некудимска власт.

Некудим и Некудимска власт помињу се у турским пописима, почевши од првог пописа 1476. где је пописана нахија Некудим са 46 села и 7 селишта. Потом, у попису из 1516., као 1528. године такође се појављује Некудим.

Последњи познати помен Некудима долази из 1538. године, када се у вези арсенала оружја тврђаве Београд појављују стреле из Некудима, што значи да су произведене у овом граду.

НЕКУДИМ

Српски средњовековни панцир, XIV-XV век

Илустрација из „Срби у средњем веку“ С. Ћирковић

НЕКУДИМ

Након XVI века не постоји ни један познати извор који помиње Некудим. Данас није тачно утврђена локација града, нити како је он могао изгледати. Међутим, из свега наведеног, не можемо оспорити важност Некудима.

Данас постоје локалне легенде које су се очувале о Некудиму, од којих је најпознатија она о Јерини и настанку имена града. Милан Ђ. Милићевић забележио је у другој половини XIX века следеће:

„Прича се да је Јерина била донела камен, да на месту Некудиму зида град. Кад је дошла да разгледа место, а то неке гуске прну, и полете к североистоку. Јерина остави то место, и дође у Смедерево, те ту нареди да се гради град. Неки јој доглавници рекну да би прво место било боље, као склоњеније у шуми и дубље у народу, а она одговори „Оно не кудим, али је и ово добро“. Тако је, веле, постао град у Смедереву, а оно се прво место прозвало Некудим.“

М.Ђ.Милићевић, Кнежевина Србија, Књига I, 1876.

Наравно, подаци које имамо говоре о томе да је Некудим постојао доста раније, пре Јеринине удаје за деспота и њеног доласка у Србију.

Можда најбитнији податак за нас, данас, јесте онај који је средином XX века констатовала Зора Симић-Миловановић, да је на имању породице Стошић, у Придворицама, откривен локалитет на коме се налазила већа количина камена „од неког старог града“ како је она закључила. На том подручју налазило се место Јабучар, за који су многи истраживачи везали локацију Некудима.

Озбиљнија археолошка испитивања ни данас нису спроведена.

НЕКУДИМ

Коришћена литература:

- Александар Крстић, *Град Некудим и Некудимска власт*, Историјски часопис, књ. LV, 2009.
- Воја Новаковић, *Паланка кроз векове*, Београд, 1970.
- Динић Михаило, *Српке земље у средњем веку*, Београд, 1978.
- Живојин Андрејић, *Земља Кучево, Јасеница и Некудим*, Митолошки зборник, С. Паланка, 2011.
- Јованка Калић, *Срби у позном средњем веку*, Београд, 1994.
- Милан Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија, књига I*, Београд, 1876.
- Момчило Спремић, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд, 1994.
- Сима Ћирковић, *Срби у средњем веку*, Београд, 1995.
- <https://forum.krstarica.com/threads/srpske-kraljevske-povelje-u-dubrovackom-drzavnom-arhivu-od-1186-do-1479.885134/page-8>

Приредили :

Снежана Савић

Саша Паунић

Историјски архив „Верослава Вељашевић“

Смедеревска Паланка

НЕКУДИМ

НЕКУДИМ

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ „Верослава Вељашевић“

Омладинска 13

Смедеревска Паланка

026/317 235

arhivsmepalanka@gmail.com